

התוספות שם שלכן יתיר לעצמו תחילה כדי שיבוא זכאי ויכפר על חייב וכן פרשו התוספות והרא"ש במסכת נדרים שם ועוד ראשונים אין מהגמרא ראייה ואדרבה אם איתא שמנודה אינו יכול להתיר נידוי

אחרים היה להם לתרץ כן. ועיין בשו"ת הרשב"ש סימן שצ"ז שכתב שמנודה מתיר לאחרים, וכן נראה.

יהודה הרצל הנקון

סימן יח

פרסום דברים שאינם לכבוד מי שכתבם

בי"ח, כ"ט פכת השנייה
לרב של ישוב אחד

כבודו קיבל על עצמו להראות פנים וזעפות ללשון הרע כלשון רבנו יונה בשערי תשובה שער ג' פרק ר"ב, ויישר כוחו. ואולם בענין פרסומו של הדברים שכתב רב אחד לתקוף שאר רבנים ושעל ידי כן עורר עליו חמתם של רבים ולכן סבר כבודו שהיה בפרסום משום לשון הרע על הרב הכותב, לע"ד לא היה בזה שום איסור מג' טעמים.

מחלוקת שאינו מורד במלכות הדין כן, וקשה מה גבול תתן לזה ואטו כל מחלוקת הופכת את הצדדים לבעלי מחלוקת ומותר לספר עליהם לשון הרע ובפרט שאמרו שם בירושלמי ע"ל, ובשלמא מחלוקת דמן של בעלי המחלוקת עכ"ל, ובשלמא מחלוקת בהלכה שהיא לשם שמים בזה לא דברו אבל וכי מחלוקת בשאר ענינים ולדוגמה בין מפלגות בשאלה מי ימשול או מה יהיה אופי השלטון הופכת את הצדדים לבעלי מחלוקת. ואם תחלק ותאמר ששם כולם רוצים בטובת הכלל, הלא מן הסתם גם אדניהו סבר שהוא היה הראוי למלוך.

הטעם הראשון מבואר בירושלמי מסכת פאה פרק א' הלכה א' שמותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת עכ"ל והביאו ראייה ממלכיים א פרק א' ממה שנתן הנביא הבטיח לבת שבע ואני אבוא אחריו ומלאתי את דבריך עכ"ל כלומר שיספר אף הוא לדוד על מעלליו של אדניהו. ולא נתבאר מאיזו סיבה נחשב אדניהו לבעל מחלוקת, ובגליון הש"ס שם פרש שסיבב מחלוקת על מלכותו של שלמה אבל קשה ממה נפשך, אם לא ידע אדניהו שדוד נשבע להמליך את שלמה ועי"ש בכתוב אזי לא פשע ואם שפיר ידע מאי איריא בעל מחלוקת הלא היה מורד במלכות. ואם תאמר שבאמת מרד במלכות אך לא מפני שחלק על מלכות שלמה אלא מפני שבקש להמליך את עצמו בחיי אביו וכן נראה במסכת בבא בתרא דף ק"ט עמוד ב' מתוך שעשה מעשה כאבשלום דמרד במלכות תלאו הכתוב באבשלום עכ"ל, קשה למה נקטו בירושלמי לשון בעלי המחלוקת וכן בסמ"ג לא תעשה י' ובהגהות מיימוניות בהלכות דעות פרק ז' העתיקו את דברי הירושלמי ואם הכוונה רק למורד במלכות היה להם לפרש. אלא בודאי גם בבעל

אלא הדבר מבואר בכתוב, ויזכר אדניהו צאן ובקר וגו' ויקרא את כל אחיו בני המלך ולכל אנשי יהודה עבדי המלך. ואת נתן הנביא ובניהו ואת הגבורים ואת שלמה אחיו לא קרא עכ"ל וכן אמרה בת שבע ולשלמה עבדך לא קרא עכ"ל ונתן הנביא מלא את דבריה ואמר שלא רק לשלמה לא קרא אלא גם ולי אני עבדך ולצדק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא עכ"ל, הרי שהכתוב חזר ג' פעמים על שאדניהו לא הזמין את כולם שלכן נקרא בעל המחלוקת מפני שעשה חילוקים ופילוגים בעם וקרב את אלו וריחק את אלו וכאילו לא היה שלמה מאחיו וכאילו לא היו צדוק ונתן ובניהו וכו' גם הם מאנשי יהודה עבדי המלך, וסופו שתצא מזה שפירות דמים כמו שאמרה בת שבע והייתי אני ובני שלמה חטאים עכ"ל. אבל לא עלה על דעת חז"ל שהחולקים במחלוקת בעלמא זה אומר בכה וזה אומר בכה שייקראו בעלי המחלוקת ושיהיה מותר לספר עליהם לשון הרע.

שאינם פחדנים ולא חוששים עכ"ל, וכיון שנהוג עלמא שדברים המתקבלים במערכת עומדים לפרסום אם לא שהכותב מבקש שלא לפרסמם אינו דומה למה שאמרו במסכת יומא דף ד' עמוד ב' מנין לאומר דבר לחברו שהוא בכל יאמר עד שיאמר לו לך אמור עכ"ל. ובעיקר איסור כל יאמר עיין במאירי שקרא לו דרך ארץ בעלמא וכן משמע בגמרא שהוא המשך מן הענין הקודם הנקרא דרך ארץ עיי"ש ומיהו בשאלתות שאילתא כ"ח כתב אותו בלשון איסור. וכיון שאותו הרב לא חש לזה אין בפרסום דבריו משום לשון הרע לפי מה שפרש"י במסכת ערכין שם בענין כל מה דאמרי באפי תלתא לית ביה משום לישנא בישא, וז"ל שהבעלים אמרוה בפני ג' המגלה אותה אינו לשון הרע שזה גילה תחילה דעתו שאם מגלה אותו אינו חושש דמידע ידע דסופה להגלות וכו' עכ"ל והוא מרבנו גרשום שם שכתב שלדעת כן אמרה בפני ג' שאינו חושש אם יתפרסם הדבר וכו' עכ"ל ודומה לזה בר"י מגאש הובא בשיטה מקובצת למסכת בבא בתרא דף ל"ט עמוד ב', ואף ששאר ראשונים פרשו בדרכים אחרות לא נמצא מי שחולק על זה בהדיא. וכן כתב בספר חפץ חיים כלל ב' בבאר מים חיים אות ג' שרש"י מיירי באומר לשון הרע על עצמו ולא ברכלות על אחרים, ורק מה שפרש בדעת רש"י דהוי כאילו הרשהו בפרוש לגלות עכ"ל לע"ד לשון רש"י אינו משמע כן אלא שטעמו הוא משום שאינו חושש שמא יתגלה, ברם כל שכן שמותר אם הרשהו בפרוש.

ואין להקשות מהירושלמי מסכת תענית פרק ג' סוף הלכה ד' שרבי אליעזר ישב בתענית ולא ירדו גשמים ואילו רבי עקיבא ישב בתענית וירדו גשמים והסביר הדבר לצבור דרך משל ואמר שרבי אליעזר דומה לכשר ואילו אני רבי עקיבא דומה לחצוף עיי"ש והקשו ואית שרי למימר כן ותרצו שלא לחלל שם שמים בי ר' אליעזר עכ"ל ואלמא לולא טעם זה היה אסור לספר גנות על עצמו, שם שאני כי רבי עקיבא סיפר שקר על עצמו ולא אמת וגם הוי גנאי גדול והשווה למסכת תענית דף כ"ה עמוד ב', ולכאורה גם הוי חשש חילול השם לאמר כן על עצמו ורק החילול בי ר' אליעזר היה גדול יותר.

ובספר עלי תמר על הירושלמי שם הביא סיפור על בעל החפץ חיים ז"ל שנסע ברכבת ופגש

ועיין בערוך השלחן אורח חיים סימן קנ"ז אות י"ג שכתב, ובירושלמי אמרינן דמותר לומר לה"ר על בעלי מחלוקת ויליף ממעשה דצדוק ובת"ש שבע במרד אדוניהו עכ"ל וציין לסמ"ג ולכאורה טעה בזכרונו כי הסמ"ג העתיק לשון הירושלמי וצדוק מאן דכר שמיה. ברם אפילו פליטת הקולמוס של גדול הדורות כמו הערוך השלחן צריכה תלמוד, ולע"ד גם הוא הבין כמו שכתבתי שמפני הענין שנאמר ולי אני עבדך ולצדק הכהן וגו' לא קרא עכ"ל נקרא אדוניהו בעל מחלוקת ורק אגב שיטפיה לא דק וכתב כאילו הדבר מפורש בירושלמי.

ומכאן לנדוננו שהוא כנדון הירושלמי, כי הרב הנ"ל פסל מגזר שלם של רבנים והשווה אותם לרפורמים ח"ו ותבע שהכתב"ע לא יישלח לרבנים שהוא הגדיר אותם כחרדים, ובהערות ששלח אבל לא נדפסו איים לטפל ברב חרדי שפרסם מאמר בהלכה בגליון הראשון וכתב על ת"ח אחר שאין רוח חכמים נוחה הימנו רק מפני שהשתייך לפי דעתו לקבוצה הפסולה בעיניו, וביותר כתב שבדרך כלל אין בין רבני אותו המגזר אותם הראים ליותר מתואר רב וגם זה בקושי עכ"ל הרי שזורע פילוג בקום עשה ומדחה רבים ומקרב אחרים ואין לך בעל המחלוקת יותר מזה.

והטעם השני שהותר לפרסם המכתב הוא מפני שהיה בדבר תועלת להניא אחרים משנאת חינום בין רבנים ולא במטרה ליהנות מפגמו. והנה ספר חפץ חיים פתוח לפני כבודו עיין בחלק א' כלל י' סעיף ד' ובבאר מים חיים אות ט"ז וכן בהרבה מקומות, ולענין תוכחה עיי"ש באות ו' וכאן לא יקבל תוכחה כיון שפסל המוכיחים מראש. ולשון לקנא לאמת עכ"ל שבספר חפץ חיים לקוח מספר שערי תשובה. ורק אין ראוי לסמוך על היתר התועלת אלא מי שידוע שמקפיד על האמת ונזהר בכבוד ח"ת, וגם רק באופן אקראי ולא כמנהג קבוע שלא יתרגל בכך ומתוך לשמה יבוא לשלא לשמה ודוק שאמרו מותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת עכ"ל ולא שמצוה לומר.

והטעם השלישי הוא שהכותב עצמו שלח דבריו למערכת ולא ציין שאינם לפרסום ואלמא לא היה איכפת לו וכמו שהעיד על הרבנים שבקבוצתו

לאיסור לא נאמין לזה בלי ראיות מש"ס ופוסקים. ובעיקר הסיפור בשלמא אם היה אומר לנוסע אני החפץ חיים ואיני כמו שאתה חושב אלא אני יהודי פשוט שפיר דמי ולא היתה יוצאת מזה שום תקלה אלא הנוסע היה מוסיף לו אהבה בעד ענוותנותו היתירה, אבל במה שהסתיר זהותו וכאילו דיבר סרה על אחר יש בו מראית עין של לשון הרע ועוד שהכשיל את הנוסע באיסור דאורייתא של גידוף והכאה, אלא בודאי אין הסיפור אמת.

וכיון שמכל הטעמים האלה אין איסור בפרסום המכתב מאי חזית לחוש לכבוד הרב המבזה ליחוש לכבוד הרבנים המבוזים כמו שכתב במשנה למלך בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה א' ועיין בבני בנים חלק ב' סימן ל"ד.

יהודה הרצל הנקין

יהודי שלא הכיר שהוא החפץ חיים וסיפר לו שנוסע לבקר אצל החפץ חיים בראדין והפליג בשבחו, והחפץ חיים אמר לו למה אתה הולך אליו כי אינו גדול כמו שאתה חושב אלא הוא יהודי פשוט, ואותו יהודי התרגו על דבריו וחרפו וגדפו והגיע לידי הכאה. ואחר כך כאשר בא לבקר את החפץ חיים בביתו השתומם לגלות שהוא האיש שאיתו רב ברכבת ובקש מחילה, ואמר לו החפץ חיים שאדרבה הוא אסיר תודה לו היות וכתב ספר שלם על הלכות לשון הרע ולא עמד על ההלכה שאסור לדבר לשון הרע גם על עצמו עד שהעמידו הוא על הדבר עכ"ל הסיפור וכתב עליו בעלי תמר שיש סמוכין לזה מהירושלמי הנ"ל. ואולם אין פוסקים הלכה מתוך סיפורים וכבר כתבתי שאין ראיה מהירושלמי, ומה שלא עמד על הלכה זו בספר חפץ חיים אותו נקבל כי אכן לא נמצא שם אבל מה שמשמע שחזר בו ודן דין חדש

סימן יט

כתיבת "קל" בתור כינוי והערות בספר אחד

ביה, ז' אלול תשנ"ד
למחבר אחד

את ענין צרוף לתפלה בצבור וחלק מהדברים עולה לפי מה שהוכחתי מן התרומת הדשן שתפלה בלחש מקרי התחלת תפלה בצבור ונפקא מינה לאם יצאו מקצתם קודם חזרת הש"ץ עיין בבני בנים חלק ב' סימן ד'. ובענין אמירת מי שברך בלי לנדור לצדקה עיין דברים חריפים בעדות לישראל אות ס"ז [כתבי הגר"א הענקין חלק א' עמ' 164].

והגמ"ז לא היה קם באמירת אליקינו בזימון. ובברכת המזון בברכה השלישית היה אומר הגדושה, ומסיים בונה ירושלים ברחמי אמן כדי שלא להפסיק באמצע הברכה בהוספת "ברחמי".

רצוני לעורר על מה שכבודו כותב תמיד במקום א"ל את האותיות "קל" וכוונתו לקרוא את הק"ף בציר"ה כמו שמבטאים העולם, אבל הלא בדרך כלל המלה נקראת בפת"ח מלשון קל וכבד והוי ביון להשתמש בה להזכיר שם ה'. והרבה פעמים הקורא אינו מבחין מראש כיצד לקרוא ומבטאה בלבו בפת"ח כפשוטה עד שמבין מן ההמשך שהכוונה היא לציר"ה

נהניתי מספרו ומצאתי בו הנהגות שגם הגמ"ז זצלה"ה היה נוהג בהן, כמו לקשור רצועת תפילין של יד סביב האצבעות קודם להניח של ראש ואמר שיש בזה גם משום וקשרתם לדעת הר"א. ודקדק לאמר מוריד הגשם בסג"ל. והיה עונה ברוך הוא בלבד ולא וברוך שמו כדי להמעיש בהפסק, ולפי מה שכבודו הביא מהגר"ד זצ"ל שלא לאמר ברוך הוא וברוך שמו כי אין לברך את עצמותו ית' הוא הדין אפשר לענות ברוך שמו בלבד, ורק לא הבנתי הקפידה כי בכל מקום אומרים הקדוש ברוך הוא וכן בקדיש, ובברוך שאמר אומרים נגדלך וכו' ונזכיר שמך עכ"ל הרי שמשבחים אותו וגם את שמו.

וכשהיו לחוצים בזמן העדיף הגמ"ז שהצבור יאמר כל השמונה עשרה מלה במלה עם הש"ץ ולא לאמר חצי קדושה. וכבודו הביא בכמה מקומות